

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tiit. XXXIII. De Privilegiis Et Excessibus Privilegiatorvm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

tra naturam incontinentes peccant, vel de peccatis suis g. oriantur, vel Episcopus suos per prerogativam superiores agnoscere non volunt. Ita in c. Dilata 14. Clerici objurgantur, qui contra voluntatem superioris collegium seu corpus constituebant, communi sigillo utentes. Sed quia longum foret singula subditorum delicta referre, illud tantum addemus, quod ordinarius Ju-

dex eadem pro qualitate semper punire debeat, idque pro arbitrio, ubi poena legis non est certa, c. Licet 12. cum cap. seq. sup. De officio jud. ordin. etiam si exempti sint, id est, immediate jurisdictioni Pontificis subiecti, quo casu ordinarius tamquam Sedis Apostolicae delegatus vitia ipsorum reprimet Concil. Trident. c. Ecclesiarum Praelati & c. seq. Sess. 6. de reform.

IN TIT. XXXII. DE NOVI OPERIS NUNTIATIONE.

Canil. lib. II, tit. 22. §. 5.

SUMMARI A.

1. Nuntiatio novi operis quid.
2. Eius effectus.

Quamquam Episcopus & quilibet Praelatus conditionem Ecclesiae possit facere meliorem, ut ait textus in cap. Fraternalitatem sup. De donationib. quia tamen rerum Ecclesiae, ut ibidem habetur, procurator est, non dominus, tum alibi, tum in construendis aedificiis cavere debet, ne sub praetextu meliorationis damnum inferat, aut pristinam aedificii faciem mutando modum excedat; hoc enim si facere incipiat, Clerus seu Ecclesia novum opus ipsi nuntiabit, id est, nuntiabit, ut cesset aedificare. Nihil enim aliud est nuntiatio novi operis, quam prohibitio aedificandi, ab eo, qui probabiliter jus suum privatum vel publicum laedi putat, solemniter facta, eo sine, ut desistat ab opere, saltem tantisper, donec jus aedificandi fuerit discussum, id est, judicatum, an jure, an injuria aedificet, l. 1. & 4. D. eod. Postquam

denuntiationem (quae secundum leges & per jactum lapilli & per verbalem interpellationem etiam fieri potest, l. De pupillo §. meminisse D. eod.) solemniter factam, id est, publicam Judicis auctoritate, si ab incepto opere non desistat, quidquid deinceps extruxerit suis sumptibus cogitur destruere, etiam si deprehendatur postmodum, quod jure suo aedificaverit.

Sed & est contrarietas temerariae cujusque contradictione opus suspendatur, jubetur ipse denuntians spatio trium mensium injuriam sibi vel Reip. per novum opus illatam vel inferendam probare, l. unica C. eod. c. 1. & ult. hoc tit. Alioquin si plus temporis petat, poterit aedificans, praestita cautione pro sumptibus ad opus demolendum necessarius, casu quo non jure inchoatum deprehendatur, audacter pergere sine praedicta poena demolitionis, d. l. unica & cap. Significantibus 3. hoc tit. Quam poenam sine cautione incurrit, partim quia pertinax fuit, dum Judici noluit obedire, partim quia turbavit viciniam, quod est noxium Reipublicae.

IN TIT. XXXIII. DE PRIVILEGIIS ET EXCESSIBVS PRIVILEGIATORVM.

SUMMARI A.

1. Privilegium quid.
2. Concessio privilegii à jure exorbitantis quomodo justa
3. Privilegium extra concessionis limites extendi non debet.
4. Ratio concessi privilegii in primis inspicienda & ponderanda.
5. Privilegium quis concedat.
6. Privilegium quotuplex.
7. Privilegium persona quid.
8. Privilegium causa.
9. Rei.
10. Quanam legitimum reddant privilegium.
11. Qui & ex quibus causis delinquere dicantur circa privilegia.

12. Pri-

12. Privilegia qualiter interpretanda.

13. Privilegium amittitur abusu & per non usum seu praescriptione.

Postremo tam Praelati quam subditi non raro committunt delicta in suis privilegiis, quae ut palam evadant, obiter praemittimus, quid privilegium sit & quotuplex.

1. *Privilegium*, ut nomen indicat, lex privata dici potest, seu *ius singulare à Superiore alicui certa ratione & legitime concessum* *Ius*, inquam, id est, iusta quadam indulgentia aliquid faciendi, vel non faciendi. Iusta autem esse debet haec concessio; nam si v.g. tyrannus quispian contra jus naturae vel divinum quispian velit concedere, non privilegium erit, sed eversio Reipublicae, *l. ult. C. Si contra jus vel utilit. publ. § Sed quomodo*, dices, potest esse iusta, cum ab ipso jure exorbitet? Exorbitat quidem, sed, inspectis circumstantiis, non sine specie, si ratione; ac proinde ab ipso jure communi interpretationem accipit. Exemplo res fiet clarior. Commune praecipuum & omnibus positum est, ut unusquisque pacta servet, fidemque pro se vel alius interpositam liberet: & tamen legislator considerans infirmitatem sexus in femina, rationis impotentiam in minoribus, illius generis homines ab illo praecipuo exemit, si vel contrahant, vel fidejubeant, tamquam male sub eo comprehensos, & proinde privilegio, id est, privato jure eos donavit.

2. *Singulare*: quod ob id nec ad alias res, quam de quibus actum est, *c. Porro 17. sub fin. hoc tit.* nec ad alias personas, quam quibus concessum est, extendi debet, etiam si fortassis vel par vel major esset ratio. Nec enim sola identitas rationis, sed auctoritas superioris, dum eam expendit, inducit privilegium, *c. Sanè 9. hoc tit.* Et proinde subortâ controversiâ instrumentum privilegii diligenter debet examinari, *d. cap. Porro & c. Recepimus 8. h. tit.*

3. *Certa ratione*, id est, iusta de causa. Nam id ipsum textus disertè requirit, ut non nisi certâ ratione quispiam à communi praecipuo eximatur. Proinde superiores sibi cavere debent à vicio exceptionis personarum: sed si privilegium tale sit, quod à gratia dependet, tum eximendorum merita ponderanda sunt; si verò à justitia, tum, ne quis laedatur, necessitatem aut certè utilitatem publicam inspicere oportet, quod ipsorum conscientiae relinquatur, & ipsi viderint, *can. Ideo permittente § si quid ergò xxv. quest. 1.*

4. *A Superiore*; sive Pontifex ille sit, qui de jure, ut ait textus, supra jus potest dispensare, *in c. Propo-*

suit sup. De concess. praebend. sive alius inferior, veluti Episcopus, qui & in Synodo provinciali statuta, Canonis institutis non contraria, potest condere, ac proinde etiam super iisdem dispensare, c. Cum inferior sup. De majorit. & obed.

Alicui; sive personae, sive causae, sive rei. Nam, ut varias aliorum divisiones omittamus, qui verbis sic satis abstrusis adferunt privilegium aliud singulariter concessum, aliud corporaliter, aliud mixtum, aliud nescitur quo modo; haec divisio videtur magis expedita, juxta illud Modestini, *in l. Privilegia alia sunt causa, alia persona D. eod.* quibus jam addimus, quòd aliud sit reale.

Privilegium personae vocamus, quod proximam concessionis causam à personis habet, quarum merita, conditio, vel qualitas exemptionem requirunt, sive interim nominatim exprimantur, ut Sempronius, quia optimè meritis de Republ. ab excubiis liber esto; sive communiter, & cum expressione qualitatis, quo modo, Feminis, Minoribus, Professoribus, item Clero & ordinibus Religiosorum, etiam aliter nominibus ipsorum non expressis, data sunt privilegia.

Privilegium causae est, quod certae causae, id est, actionum generi tribuitur, veluti causae dotali, matrimonii, Fiscii, decimarum atque etiam funeris, in eo a mirum, quòd ceteris actionibus seu persecutionibus praefertantur, non quidem ob qualitate personarum quae agunt, sed quod natura actionis hoc mereatur; verbi gratia, quòd quis impensas funeris ante omnia credita recuperet, id humanitatis ratio postulat, ne defunctorum corpora negligantur & insepulta jaceant, *l. At si D. De religiosis ac sumptib. funer.*

Denique privilegium rei est, seu in rem constitutum, quod alicui dignitati, corpori, civitati, universitati seu collegio conceditur; quorum quaedam talia sunt, ut illis non nisi ipsum corpus seu universitas sese possit juvare, *l. Sed & c. si. qui manu mittitur D. De in jus vocan.* ubi jure manumittendi non singuli, sed totum corpus utitur, ac proinde manumissus non singulorum, sed universitatis libertus vocatur; quaedam verò talia, ut singuli de gremio, nisi quid obstat, illis uti possunt, *c. Per exemptionem 9. vers. verum hoc tit. in 6.* Qualia sunt etiam privilegia nostrae Universitatis, quae ob id respectu corporis realia sunt, sed intuitu singulorum personalia dici possunt.

Legitime, id est, in primis ab eo, qui potestatem habet, deinde in re, quam in potestate habet. Denique legitima erit indulgentia, si per instrumentum

rum publicum omnibus membris seu clausulis absolutum, ipsamque concessionem præcisè continens, concipiatur, *c. Recepimus 8, cap. Cum olim 12, c. Ex parte 13, h. t. c. Si Papa 10, eod. t. lib. 6.*

Concessum, si ve intuitu meritorum, ex gratia, sicuti dictum est, si ve pro qualitate rerum vel personarum, postulante justitiâ.

His jam ita positis, facile conspicitur quam variè delinquere possint, qui gaudent privilegiis. Quid enim, si exempti ratione loci, vel rei, seipso velint eximere ratione alterius aut loci aut rei. *Cum capella 16, h. t.* Neque enim v. g. si Monasterium sit exemptum, tenore ejusdem privilegiis statim & capellæ eidem subjactæ censentur exemptæ, nisi in instrumento disertè id exprimat, *c. Exere 17, h. t.* Sic etiam si Monasterio concessum sit, ut religio ab ordinario Episcopo non excommunicentur, id tantummodò accipiendum est de Religiosis, qui vel in ipso Monasterio degunt, vel saltem ipsi subiciuntur quoad ad spiritualia & temporalia, *c. Quoniam per confessionem 21, h. t.* Ex eodem fonte est, quòd, si Monasterio sit concessum, ut vel tempore interdicti suos defunctos sepeliat, id ipsum accipiatur tantummodò de confratribus, qui suscepto habitu se totos religioni dederunt, *cap. Vi privilegia 24, h. t.*

Breviter, sicut privilegium aliquibus justa de causa concessum temerè à quoquam non debet infringi, ne quidem indirectè, ut ait Pont. inc.

Quanto amplius 26, h. t. nec peversâ aut quæsitâ interpretatione ita restringi, ut privilegiatis efficiatur inutile, *c. In his quæ ad cultum 30, h. t.* sic vicissim illi, quibus illud concessum est, non debent nimis laxè privilegium interpretari, tamquam si aliquid contra vel præter mentem concedentis possit operari.

Pæna autem eorum, qui excedunt, seu qui privilegiis suis abutuntur, vel etiam aliorum privilegiis derogare student, exprimitur in *cap. Dilecti 4, in cap. Vi privilegia 24, h. t.* illis verbis, *Privilegium meretur amittere, qui permissis sibi abutitur potestate.* Ut interim non addamus, quòd præscriptione quadraginta annorum tollantur etiam privilegia, nempe per non usum, et si privilegiati patiantur in aliis contra se juris usurpationem, text. est in *c. Accedentibus 15, h. t.* qui ea in parte corrigit textum in *cap. Si de terra 6, hoc tit.* quatenus ille tantummodò de triginta annis facit mentionem: si quidem hoc regulare nunc est, quòd juri Ecclesiastico non nisi quadraginta annorum præscriptione quippiam derogetur, *cap. 4, sup. De præscriptionib.* Cæterum quòd superioris auctoritas, præsertim si metuat. Ecclesiasticæ disciplinæ dissolutionem, privilegia possit revocare, per se notum est, & patet in Conc. Trid. *Sess. 7, c. 14, & Sess. 24, cap. 11,* aliisque locis, ubi Ordinarius seu Episcopus facit potestatem puniendi etiam exemptos tamquam Sedis Apostolicæ delegatis, quoties agitur de morum correctione.

IN TIT. XXXIV. DE PURGATIONE CANONICA.

Canif. lib. IV. tit. 20.

SUMMARI A.

1. *Judicis officium, si crimen sufficienter probari non possit.*
2. *Purgationis Canonica modus & forma.*
3. *Effectus ejusdem.*

Primum caput hujus libri criminales insti- tuebat actiones, secundum crimina proponeretur, restat nunc tertium, in quo modus crimina puniendi ponitur. Sed quoniam pæna pro delictis non potest infligi, nisi concurrant probationes sole meridiano, ut ait Imp. clariores, *l. ult. C. De probationib.* in primis hic ostendit Pont. quid Judicis faciendum sit, si crimen sufficienter

probari non possit. Neque enim eo casu statim & semper absolvendus est reus, sed interdum vel ob solam adversarii importunitatem, *c. Cum in juvenute 12, §. interdum h. t.* vel ut plurimum si infamia apud graves viros laboreat, reo indicitur canonica purgatio, *cap. Nobilis cap. Menales 3, cap. Quoties 5, h. t.* Quinimò si gravius sit delictum, & monitus occasionem non devitet, quæ reddidit illum suspectum, tantisper poterit suspendi ab officio vel beneficio, donec canonicè sese purgaverit, si ve interim laicus sit, *d. cap. Nobilis & cap. Nos inter 6, h. t.* si ve Clericus, *d. cap. Quoties,* ubi simul explicatur modus & forma canonice purgationis, in eoferè consistens, quòd in primis ipse reus jurare debeat, se crimen objectum non